

UDK 911.3:323.15(450=863)

TEMELJNI PROBLEMI GEOGRAFSKEGA PREUČEVANJA ETNIČNIH MANJŠIN NA PRIMERU SLOVENCEV V ITALIJI*

Milan B u f o n**

1. Uvod

Čeprav so bili pogledi na etnične manjšine v 70. letih glede dinamike njihove notranje preobrazbe in spreminjanja njihovih vezi z zunanjim družbenim okoljem relativno dobro proučeni¹, pa se danes, ravno spričo dinamičnih procesov, ki so etnične manjšine ne le bistveno prestrukturirali (od pretežno ruralnih do pretežno urbanih), pa tudi radikalno posegli v oblike njihovih vezi do širšega družbenega okolja (v smislu večje integracije), odpirajo številni novi problemi, ki se nanašajo na same temeljne "koordinate" teh manjšin: na njihovo prostorsko razporeditev in številčno obstojnost. V prispevku smo zavestno zanemarili procese znotraj slovenske etnične skupine², pa tudi določene terminološke in metodološke zagate, ki so z njimi povezane³, skušamo pa predvsem odgovoriti na zgoraj zastavljene temeljne probleme njenega geografskega preučevanja.

2. Opredelitev zgodovinskega slovenskega naselitvenega ozemlja v Italiji

Klasično ali historično slovensko naselitveno ozemlje v Italiji razčlenjujemo navadno na šest bolj ali manj zaključenih enot. Od severa proti jugu si sledijo Kanalska dolina, Rezijska, Terska Beneška Slovenija, Nadiška Beneška Slovenija, Goriška in Tržaška. Razčlenitev sloni na različnih naravnogeografskih razmerah, pa tudi družbenih, zlasti

*izvleček iz magistrske naloge Etnično - regionalni razvoj obmejnih regij

**Mag., sodelavec Slovenskega raziskovalnega inštituta (SLORI) v Trstu, ul. G.Gallina 5, 34122, Trst, Italija

historičnih, etničnih in upravnopolitičnih. V grobem lahko trdimo, da je to, kar imenujemo historično slovensko naseljitveno ozemlje v Italiji, v bistvu konglomerat različnih zgodovinsko pogojenih razmer, ki jih povezuje etnična izvornost in skupna politična nadgradnja.

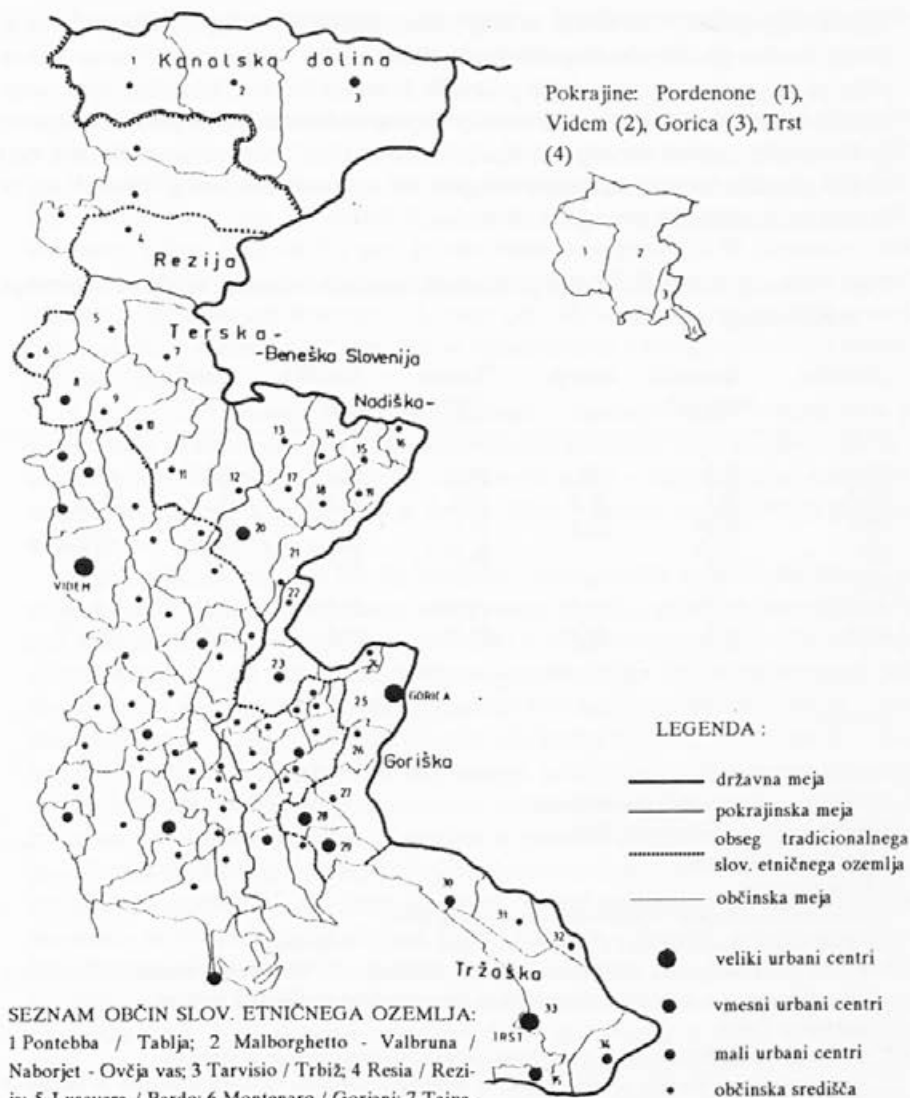
- V Kanalski dolini obsega slovensko naseljitveno ozemlje vse tri občine (Tablja, Naborjet-Ovčja vas, Trbiž), ki merijo okoli 425 km², v njih pa po oceni SLORI živi od 1000 do 2000 Slovencev (po italijanskih virih za leto 1983 naj bi Slovenci predstavljali 16,4 % vsega prebivalstva⁴, od teh pa približno le tretjina materinščino tudi uporablja⁵).

- Rezijska takorekoč v celoti obsega istoimenska občina, ki meri okoli 105 km², v njej pa živi vsaj 1400 oseb slovenskega etničnega izvora, kulturnega izročila in dialektalne prakse. Tudi po italijanski oceni⁶ za leto 1983 sestavljajo Slovenci 98,0 % vsega prebivalstva.

- V Terski Beneški Sloveniji obstajata dva različna pasova: nižji (vznožni oz. gričevnati) etnično mešan pas s prevlado furlanskega prebivalstva ter etnično enotnejši hribovit pas s prevlado slovenskega prebivalstva. Prvi obsega večji del občin Gorjani, Čenta, Neme, Ahten, Fojda in Tavorjana, drugi pa le občini Bardo in Tipana. Območje klasične slovenske naselitve meri skupaj okoli 335 km² in v njem živi po oceni SLORI okoli 5000 pripadnikov slovenske etnične skupine (3000 v nižjem pasu in 2000 v hribovitem). Po italijanski oceni za leto 1983⁷ naj bi slovensko prebivalstvo sestavljalo 35,7 % vsega (brez občine Čenta).

- Nadiška Beneška Slovenija obsega etnično homogene občine Podbonesec, Sovodnje, Grmek, Dreka, Špeter, Sv.Lenart in Srednje ter etnično mešani občini Čedad in Prapotno. Območje meri okoli 255 km², v njem pa po oceni SLORI živi okoli 11.000 pripadnikov slovenske etnične skupine, ki slovenski dialekt še zavestno uporabljajo (od 11 do 45 odstotno)⁸. Nadiška Beneška Slovenija je v videmski pokrajini tisto območje slovenske naselitve, v katerem je slovensko prebivalstvo najštevilnejše in strnjeno naseljeno. Po italijanski oceni za leto 1983⁹ naj bi sestavljalo 89,4 % celotnega prebivalstva (brez občine Čedad).

- Na Goriškem je razmejitev klasičnega slovenskega naseljitvenega ozemlja morda najmanj jasna, saj je občin, v katerih so Slovenci historično naseljeni po celotnem ali večjem delu samo pet, med temi pa so le tri take, ki so etnično homogene (Števerjan, Sovodnje ob Soči, Doberdob), drugi dve pa sta etnično mešani (Dolenje in Gorica). V manjšem obsegu je slovensko prebivalstvo zgodovinsko prisotno še v občinah Krmin, Moša, Zagraj, Ronke in Tržič. Razlikovati je treba torej med okolico Gorice, kjer živi tradicionalno močno zavedno slovensko prebivalstvo, in preostalim na Furlanijo navezanim obmejnim pasom, kjer živi slovensko prebivalstvo v podobnem položaju, kakor v Terski Beneški Sloveniji. Zgoraj navedeno ozemlje meri skupaj okoli 190 km², v njem pa po oceni SLORI živi okoli 17.000 pripadnikov slovenske etnične skupine. Po italijanski oceni za leto 1983¹⁰ naj bi Slovenci tvorili 14,5 % prebivalstva (občine Krmin, Števerjan, Gorica, Sovodnje ob Soči, Doberdob in Ronke). - Na Tržaškem je slovensko prebivalstvo zgodovinsko prisotno v vseh šestih občinah (Devin-Nabrežina,

SEZNAM OBČIN SLOV. ETNIČNEGA OZEMLJA:

1 Pontebba / Tablja; 2 Malborghetto - Valbruna / Naborjet - Ovcja vas; 3 Tarvisio / Trbiž; 4 Resia / Rezi-ja; 5 Lusevera / Bardo; 6 Montenaro / Gorjani; 7 Taipana / Tipana; 8 Tarcento / Čenta; 9 Nimis / Neme; 10 Attimis / Ahten; 11 Faedis / Fojda; 12 Torreano / Tavorjana; 13 Pulfero / Podbonesec; 14 Savogna / Sovodenj; 15 Grimacco / Grmek; 16 Drenchia / Dreka; 17 S. Pietro al Natisono / Špeter; 18 S. Leonardo / Sv. Lenart; 19 Stregna / Srednje; 20 Cividale del Friuli / Čedad; 21 Prepotto / Prapotno; 22 Dolegna del Collio / Dolenje; 23 Carmons / Krmin; 24 S. Floriano del Collio / Števerjan; 25 Gorizia / Gorica; 26 Savogna d'Isonzo / Sovodnje; 27 Doberdo del Lago / Doberdob; 28 Ronchi dei Legionari / Ronke; 29 Monfalcone / Tržič; 30 Duino - Aurisina / Devin - Nabrežina; 31 Sgonico / Zgonik; 32 Monrupino / Repentabor; 33 Trieste / Trst; 34 S. Dorligo della Valle / Dolina; 35 Muggia / Milje;

ADMINISTRATIVNA RAZČLENITEV SLOVENSKEGA ETNIČNEGA OZEMLJA V VZHODNEM DELU FURLANIJE - JULIJSKE KRAJINE

Zgonik, Repentabor, Trst, Dolina in Milje). Med temi so občine Zgonik, Repentabor in Dolina etnično pretežno homogene, tradicionalno etnično mešanima občinama Trst in Milje pa se je v zadnjim desetletjih pridružila še občina Devin - Nabrežina. Med vsemi obravnavanimi predeli je Tržaško najbolj strnjeno in množično poseljeno s slovenskim prebivalstvom, saj na ozemlju, ki obsega okoli 210 km², živi po oceni SLORI vsaj 40.000 pripadnikov slovenske etične skupine. Po italijanski oceni za leto 1985 ¹¹ naj bi Slovenci sestavljali 10,3 % vsega prebivalstva.

Tab. 1: Gibanje deleža Slovencev po popisnih rezultatih in ocenah znotraj avtohtonega poselitvenega ozemlja

Območje	Kanalska dolina ³	Rezija	Terska B.S. ⁷	Nadiška B.S. ¹⁰	Goriško	Tržaško ¹⁶
1901 ¹	27,0	99,4	38,2	94,4	27,6 ¹²	21,3
1911 ¹	19,5	100,0	35,3	94,8	33,5 ¹²	32,5
1921 ¹	17,0 ⁴	100,0	39,6	91,0	28,9 ¹³	18,5 ¹⁷
1951	19,6 ⁵	-	39,5 ^{8,9}	82,6 ⁸	11,0 ¹⁴	13,2 ¹⁸
1961	-	-	-	-	-	8,6 ¹
1971	17,4 ⁶	90,0 ⁶	13,7 ⁶	82,0 ¹¹	11,6 ^{6,12}	8,2 ¹
1981 ²	16,4	98,0	35,7 ⁹	89,4	14,5 ¹⁵	10,3 ¹⁹

Opombe:

¹ Popis prebivalstva.

² Vladna ocena za leto 1983 (neobjavljena).

³ Občine Tablja, Ukve-Naborjet, Trbiž.

⁴ Brez "tujih" državljanov.

⁵ Župnijska ocena.

⁶ Ocena študijske skupine Alpina iz Bellinzona za leto 1974.

⁷ Občine Bardo, Tipana, Gorjani, Čenta, Neme, Ahten, Fojda in Tavorjana.

⁸ Vladna ocena (objavljena v "Documenti di Vita Italiana", n. 4, 1954: Gruppi linguistici sloveni in v "Esteri", suppl. al n. 3, 1954: Entità e situazione dei gruppi linguistici sloveni in Italia).

⁹ Brez občine Čenta.

¹⁰ Občine Sovodnje, Podbonesec, Špeter, Dreka, Grmek, Sv.Lenart, Srednje in Prapotno.

¹¹ Korigirana ocena študijske skupine Alpina iz Bellinzona (združeni so deleži slovenske in italijanske etnične skupine).

¹² Občine Dolenje, Krmin, Moša, Števerjan, Gorica, Sovodnje, Doberdob, Zagraj, Trzič, Ronke.

¹³ Občine Dolenje, Krmin, Moša, Števerjan, Gorica, Sovodnje, Doberdob, Zagraj, Trzič, Ronke, Gradišče in Štarancan.

¹⁴ Občine Dolenje, Krmin, Moša, Števerjan, Gorica, Sovodnje, Doberdob, Zagraj, Trzič, Ronke, Štarancan in Fara.

¹⁵ Občine Krmin, Števerjan, Gorica, Sovodnje, Doberdob in Ronke.

¹⁶ Občine Devin-Nabrežina, Zgonik, Repentabor, Trst, Dolina in Milje.

¹⁷ Vključno s "tujimi državljanji" za občino Trst.

¹⁸ Ocena Zavezniške vojaške uprave.

¹⁹ Ocena inštituta SWG iz neobjavljene sondaže za leto 1985.

3. Spreminjanje etnične strukture na slovenskem klasičnem naselitvenem ozemlju in pojav novih slovenskih naselitvenih območij

Če za bolj ali manj verodostojen izraz klasičnega obsega in konsistence slovenske prisotnosti na današnjem italijanskem obmejnem pasu vzamemo popis iz leta 1910 oziroma 1911¹², ugotovimo, da je bila tedaj slovenska prisotnost z najmanj 1 % deležem zabeležena v vseh 36 (današnjih) občinah. Med temi jih je bilo 16 z absolutno slovensko večino (nad 98 %), ena je bila delno homogena (90 % Slovencev), ena mešana, vendar z večinskim slovenskim prebivalstvom (55 % Slovencev), osem etnično mešanih s konsistentnim slovenskim deležem (25 - 45 %), pet etnično mešanih z manjšim slovenskim deležem (10-24 %), pet pa delno mešanih s skromnim deležem Slovencev (manj kot 9 %).

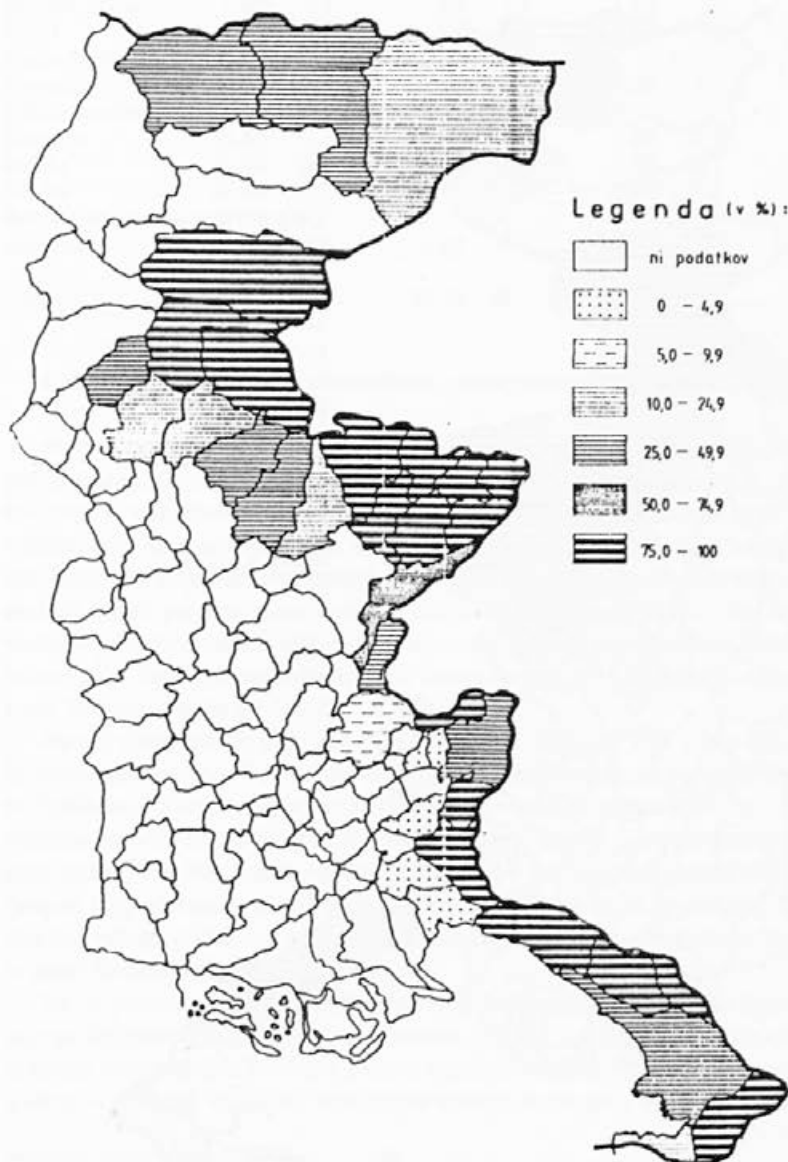
V primerjavi z ocenami slovenske prisotnosti v današnjem času¹³ izhaja, da se je število občin z večinskim slovenskim prebivalstvom znižalo od 18 na 17, število občin, v katerih je konsistentno prisotno, od 8 na 7, število občin, v katerih je manj konsistentno prisotno od 5 na 3, medtem ko je število občin, v katerih je slovenskega prebivalstva najmanj, poraslo od 5 na 9.

Po teh podatkih naj bi se število Slovencev najbolj skrčilo v perifernih občinah, ki so na robu slovenskega avtohtonega naselitvenega ozemlja, pa tudi v razvitejših občinah južnega obmejnega pasu, kjer je prostorska in druga mobilnost ljudi višja in kjer je etnična struktura pod precejšnjim pritiskom agresivnejšega večinskega urbanega prebivalstva. Do naraščajočega deleža ocenjenega slovenskega prebivalstva naj bi v tem času prišlo samo v občinah Naborjet-Ovčja vas, Ronke in Tržič, vendar gre le v zadnjih dveh primerih za realno rast slovenskega prebivalstva. Kljub spremembam je očitno, da ostaja "etnična meja" do obdobja "modernizacije"¹⁴ na splošno dokaj stabilna in "realna". Kasneje je ta "meja" zbledela in ohranila zgolj kulturno funkcijo. To je po eni strani posledica množičnega izseljevanja slovenskega prebivalstva izven lastnega avtohtonega ozemlja¹⁵, po drugi pa zaradi "vdora" neslovenskega prebivalstva na slovensko avtohtono ozemlje. Najbolj konsistentno je v zadnjem času preseljevanje Beneških Slovencev v bližnje ravninske predele, kjer jih živi danes že nad 10.000 (vključno z občino Čedad), med njimi jih je približno 60 %, ki so se vrnili iz različnih evropskih dežel. Novo slovensko naselitveno območje obsega 14 občin, kjer dosegajo Slovenci povprečno 5 do 10 % vsega prebivalstva, ponekod tudi do 30 %. Po številu Slovencev se je to območje uvrstilo že na 3. mesto, za obema najmočnejšima slovenskima naselitvenima jedroma na Tržaškem in Goriškem.

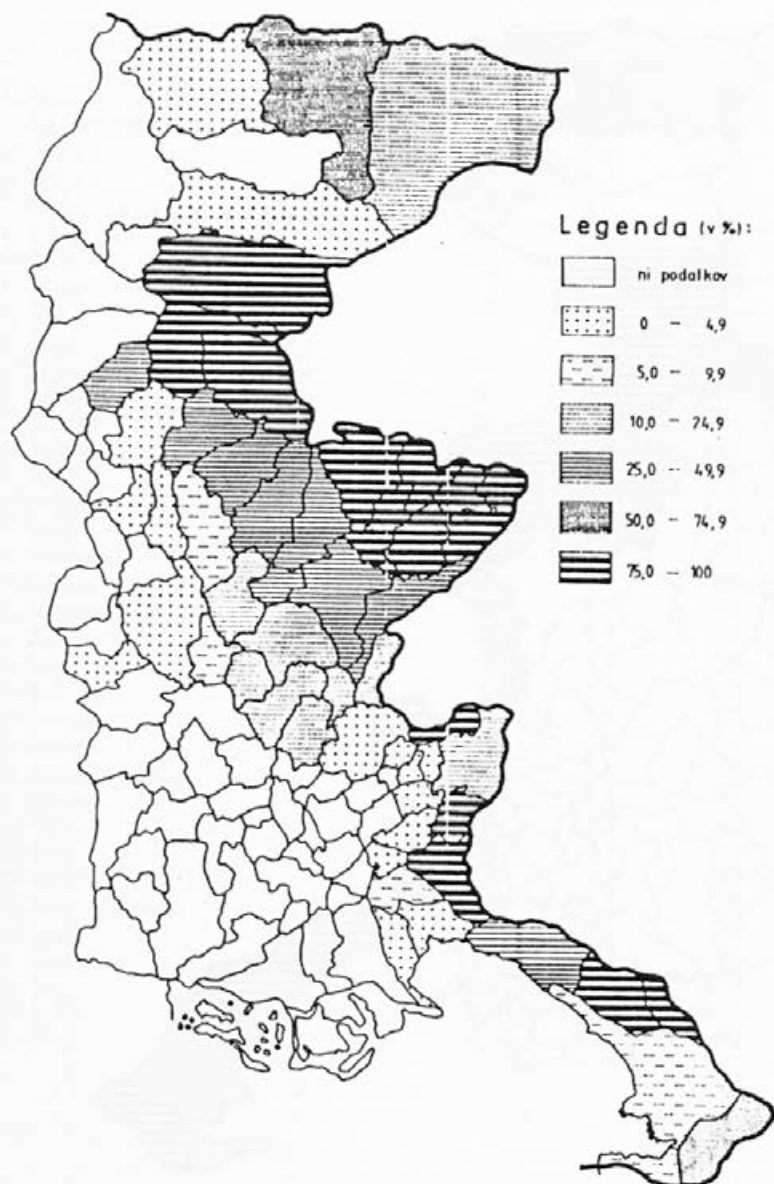
Tab. 2: Uradno in ocenjeno število Slovencev leta 1910 in 1981 na tradicionalnem poselitvenem ozemlju*

Občina	1910 (popis)		1981 (ocena)	
	štev. preb.	delež %	štev. preb.	delež %
1) Trbiž	726	12,7	606	10,0
2) Naborjet - Ovcja vas	631	38,8	560	53,3
3) Tablja	325	25,3	30	1,0
4) Rezijska	4671	100,0	1471	98,0
5) Bardo	2942	100,0	873	98,0
6) Tipana	3693	100,0	931	98,0
7) Centa	1572	11,8	60	0,7
8) Gorjani	777	36,6	172	25,1
9) Heme	1305	20,8	727	25,0
10) Ahten	1897	44,8	458	25,0
11) Fojda	1570	30,9	756	25,0
12) Tavorjana	802	22,9	576	25,0
13) Sovodnje	2005	100,0	946	98,0
14) Podbonesec	4000	100,0	1712	98,0
15) Špeter	3515	100,0	2047	98,0
16) Dreka	1424	100,0	343	98,0
17) Grmek	1676	100,0	722	98,0
18) Sv. Lenart	2623	100,0	1175	98,0
19) Srednje	2005	100,0	688	98,0
20) Praprotno	1230	54,8	317	27,1
21) Dolenje	380	28,8	100	15,0
22) Krmin	481	7,0	203	2,6
23) Moša	45	3,4	25	1,7
24) Števerjan	1450	99,9	750	95,1
25) Gorica	14878	42,3	5984	13,7
26) Sovodnja ob Soči	1871	99,1	1680	97,1
27) Doberdob	1282	99,8	1320	96,7
28) Zagraj	41	2,3	25	1,0
29) Ronke	42	1,1	600	5,8
30) Tržič	78	1,2	918	3,0
31) Devin - Nabrežina	3978	89,5	2992	48,6
32) Zgonik	1460	99,1	1200	86,1
33) Repentabor	561	98,1	675	95,1
34) Trst	56833	29,8	15564	6,3
35) Dolina	4629	99,8	4176	74,0
36) Milje	1257	13,4	682	5,2

RAZŠIRJENOST IN DELEŽ SLOVENCEV V OBMEJNEM PASU DEŽELE FURLANIJE
- JULIJSKE KRAJINE LETA 1910 (po popisnih podatkih za 36 občin)

RAZŠIRJENOST IN DELEŽ SLOVENCEV V OBMEJNEM PASU DEŽELE FURLANIJE
 - JULIJSKE KRAJINE LETA 1981 (uradne in druge ocene za 56 občin)

Tab. 3: Primerjava med številom slovenskega prebivalstva ob popisu leta 1910 in današnjimi ocenami tega števila po območjih *

Območja	Popis 1910		Ocena SLORI		Vladna ocena		Razlika 1910-1981 v % (**)
	št. preb.	%	št. preb.	%	št. preb.	%	
Kanalska dolina	1.700	1,3	1.500	1,8	1.200	2,0	- 12
Rezijska	4.700	3,6	1.500	1,8	1.500	2,5	- 68
Terska Beneška Slovenija	14.500	11,2	5.000	6,0	4.500	7,5	- 66
Nadiška Beneška Slovenija	18.500	14,3	8.000	9,6	8.000	13,3	- 57
Goriško	21.000	16,2	17.000	20,5	11.000	18,3	- 19
Tržaško	69.000	53,3	40.000	48,2	25.000	41,5	- 42
Ostala videmska pokrajina	0	0,0	10.000	12,0	9.000	15,0	-
Skupaj	129.400	100	83.000	100	60.200	100	- 36

4. Etnično opredeljevanje prebivalstva znotraj slovenskega avtohtonega ozemlja

Na prvi pogled je problem etničnega opredeljevanja ljudi zlahka rešljiv: Slovenec je pač pripadnik slovenske etnične skupine, tega pa prvenstveno opredeljujejo jezik, etnični izvor in kulturno obzorje. Toda že na primeru Beneške Slovenije in Rezijske ugotovljamo, kako se manjšinski jezik zaradi izrinjenosti iz javne prakse in šolskega sistema vse manj uporablja celo v družinskem okolju. S tem pa mu je odvzeta večina običajnih funkcij, hkrati pa jezik nima nobenih simbolnih nacionalnih funkcij, ker se njegovim nosilcem ni uspelo docela vključiti v nacionalno gibanje lastne etnične skupine. Glede na vse to ni čudno, če manjšinski jezik formalno regradira na pozicijo nekakšne folklorne "izvirne lokalne govornice".

Na eni strani imamo tako Slovence v videmski pokrajini, kjer je bila državna asimilacijska dejavnost posebno dolgotrajna in uspešna, na drugi pa Slovence na Goriškem in Tržaškem, ki sicer razpolagajo s šolami s slovenskim učnim jezikom, a kjer je slovenščina praviloma odstranjena iz vseh preostalih "javnih" govornih položajev. Neenakost javne jezikovne prakse so skušali Slovenci v teh predelih nadomestiti z ustanavljanjem večjega števila docela slovenskih združenj, društev in organizacij. Problem pa ostajajo urbana središča, ki se še nadalje obnašajo kot prave asimilacijske "črne luknje", še zlasti do družbenoekonomsko šibkejših.

Vsi ti procesi so skrajno problematizirali narodnostno ali etnično opredeljevanje, saj sta bila pripadnikom manjšinske etnične skupine v številnih primerih odvzeta dva temeljna opredelitelvena atributa: jezik in kulturno obzorje. Ostaja le etnična izvornost, a samo v primeru, če bi bila manjšinska etnična skupnost v svoji reprodukciji docela

*-Podatek za leto 1981 po oceni SLORI

izolirana, kar pa ni bilo ne v preteklosti, še manj pa je danes.

Očitno je torej, da je velikokrat odgovor na vprašanje "kateri etnični skupini pripadate?" v etnično mešanih območjih velikokrat odvisen od muhavosti življenjske usode posameznika in je vse prej kot konstanten, saj vpliva nanj tudi trenutna družbena in zlasti politična klima, ki sta lahko bolj ali manj odprti do manjšinske problematike. Etnično opredeljevanje v etnično mešanih območjih se tako vse bolj pomika iz "objektivne" v "subjektivno" družbeno sfero.

To situacijo zelo dobro ponazarjajo ugotovitve preiskave iz leta 1985 na celotnem obmejnem pasu dežele Furlanije - Julijske krajine¹⁷. Kažejo namreč, da je delež "izjavljenih" Slovencev povsod precej manjši od deleža "potencialnih" Slovencev. Ta razlika pa je največja v videmski pokrajini, kjer se jezikovna pripadnost zaradi znanih dolgotrajnih asimilacijskih postopkov ne ujema več (ali še) z narodnostno. Nasprotno pa je, zlasti na Tržaškem, delež "izjavljenih" Slovencev višji od deleža vseh, ki v družinskem krogu govorijo slovensko, kar priča, da je zaradi višje narodnostne zavesti tu "slovenstvo" stanovitnejše tudi v mešanih zakonih. Toda očitno sama jezikovna praksa ne more dati zadovoljivega odgovora glede potencialnega deleža slovenskega prebivalstva, saj slovensko razume povprečno 14,7 % vsega prebivalstva obmejnega pasu, medtem ko ta jezik doma govori povprečno le 9,7 % tega prebivalstva, kar pomeni, da jo približno tretjina vseh oseb, ki slovenščino obvlada, iz različnih motivov doma ne uporablja. Še višji je delež "potencialnih" Slovencev, če za osnovo vzamemo jezikovno znanje staršev, torej njihovo "izvirno" etnično pripadnost. V tem primeru odkrijemo, da izhaja iz docela slovenskih družin povprečno 23,3 % vsega obmejnega prebivalstva, iz delno slovenskih družin pa še dodatnih 11,0 %. Iz docela ali delno slovenskih družin izhaja torej v povprečju natančno tretjina celotnega prebivalstva obmejnega pasu. Če sedaj upoštevamo še jezikovno znanje neslovenskega zakonskega partnerja, ugotovimo, da ta v kar 31,7 % primerov slovenščino obvlada, kar pomeni, da je tudi danes družin, v katerih je slovenska komponenta "potencialno" prisotna, še vedno skoraj tretjina. V kolikšni meri pa se ta "potencialnost" ohranja tudi v naslednji generaciji, pove podatek, da slovenščino obvlada v povprečju 21,5 % vprašanih otrok.

Če navedene deleže pretvorimo v absolutna števila, lahko konsistenco slovenske prisotnosti v vzhodnem obmejnem pasu dežele Furlanije - Julijske krajine postavimo med dve zelo različni skrajni meji: minimum dobimo, če za Slovence opredelimo le tiste, ki se za take tudi izjavljajo (40.000), maksimum pa dobimo, ko za osnovo vzamemo jezikovno znanje zakonskega partnerja (136.000). Prvo število ponazarja obseg slovenskega "trdega jedra", drugo pa obseg "potencialnega" slovenskega območja. Približni obseg "vsakdanje" konkretne prisotnosti Slovencev v obmejnem pasu pa nam razkrije zlasti delež oseb, katerih starši in otroci obvladajo (se pravi: govorijo ali razumejo) slovenski jezik. Izhajajoč iz podatkov o medgeneracijski jezikovni obstojnosti lahko zato ugotovimo, da živi v obravnavanem obmejnem pasu med 90.000 in 100.000 Slovencev, in sicer: okrog 60.000 na Tržaškem (21,5 % vsega prebivalstva), okrog 22.000 na Goriškem (23,5 % vsega prebivalstva) in okrog 12.000 v videmski pokrajini (23,5 % vsega prebivalstva).

Pri tem je značilno, da se to število precej razlikuje od števila "pričakovanih" Slo-

vencev, kakršnega je izpeljal SLORI¹⁸ in ki smo ga za posamezna območja navedli zgoraj. Razpon med ocenami je opazen zlasti med tržaško in goriško pokrajino na eni strani in videmsko na drugi. Po tem sklepamo, da je jezikovni aspekt pri etničnem opredeljevanju ustrežnejši v prvih dveh pokrajinah, manj "uporaben" pa v tretji. Kljub vsemu pa lahko iz podatkov razberemo, da se le okrog 43 % posredno "ugotovljenih" Slovencev za take trenutno tudi razločno izjavlja. "Trenutnost" etničnega samoopredeljevanja gre posebej poudariti, ker nam obseg in stanovitnost "potencialnega" slovenskega območja nakazuje, da asimilacija ni nepovraten in povsem zavezujoč proces, a tudi to, da etnično opredeljevanje ne more slediti zgolj statistični logiki in da ga je zato s popisi izredno težavno izmeriti.

Tab. 4: Delež in število Slovencev po različnih opredelitvenih stopnjah v obmejnem pasu Furlanije - Julijske krajine leta 1985

Opredelitvene stopnje	Delež				Število (*)			
	1	2	3	4	1	2	3	4
Izjavljen Slovenec	10,3	10,4	5,9	9,4	29.400	9.900	3.000	40.000
Doma govori slovensko	8,6	10,2	12,0	9,7	24.500	9.700	6.000	41.700
Razume slovensko	14,0	17,1	13,5	24,7	39.900	16.200	6.800	63.200
Starši obvladajo slovenščino	22,1	24,7	25,0	23,3	63.000	23.500	12.500	100.200
Zakonski partner obvlada slovenščino	29,6	35,8	32,9	31,7	84.400	34.000	16.500	136.300
Otroci obvladajo slovenščino	20,9	22,5	22,1	21,5	59.600	21.400	11.100	92.500
Otroci obiskujejo slovenske šole	15,4	16,9	3,1	13,5	43.900	16.100	1.600	58.100
Večina znancev so Slovenci	25,8	26,1	21,5	25,0	73.500	24.800	10.800	107.500

Opombe:

- 1 - Tržaška pokrajina
- 2 - Goriška pokrajina
- 3 - Videmska pokrajina
- 4 - Skupaj

Opombe:

- ¹ Prim.npr.: A.M.Boileau, R.Strassoldo, E.Sussi, Temi di sociologia delle relazioni etniche, Gorizia, 1975.
 - ² Prim.npr.: M.Bufon, Regionalni razvoj in narodnostno vprašanje, Geografski obzornik, št. 2, 1987.
 - ³ Po našem mnenju bi kazalo pomensko bolje razlikovati med termini "etnična skupina", "narod" in njunimi izpeljankami. Na primer: vizija o skupnem slovenskem kulturnem prostoru se gotovo nanaša na celotno slovensko etnično skupino ne glede na kraj bivanja, predlagani republiški ukrepi za pospeševanje rodnosti med Slovenci pa se nanašajo lahko le na matično Slovenijo, medtem ko bodo davčne obveznosti gotovo skupne vsem njenim državljanom ne glede na narodnostno oziroma etnično pripadnost.
 - ⁴ Neobjavljene ocene parlamentarnega dokumentacijskega centra (Centro Studi e Documentazione del Senato della Repubblica).
 - ⁵ Po ugotovitvah jezikoslovne skupine med terenskim delom. Glej: Tabor Kanalska dolina 86, Gorica, 1987.
- * - izračunano neposredno iz deležev, zato skupna vrednost pod 4 ni enaka seštevku 1+2+3.

Natančnejši podatki govore o tem, da otroci slovenskih staršev materin jezik uporabljajo v 53 % primerov, otroci mešanih zakonov pa le v 13 % primerov.

⁶ glej op. št. 4

⁷ Ibid.

⁸ Po anketi iz leta 1985, izpeljana na sicer omejenem vzorcu populacije. Glej: P.Beltram, R.Ruttar, E.Susič, Množični mediji in narodnostne manjšine, Trst-Ljubljana, 1988 (tipkopis).

⁹ Glej op.št. 4.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Po sondaži demoskopskega inštituta SWG (neobjavljeni tabulati).

¹² Upoštevati je treba, da so ga delno izpeljali na ozemlju tedanje kraljevine Italije, delno pa na ozemlju tedanje Avstro-Ogrske monarhije in da je zato po izvedbenih kriterijih in metodah le delno primerljiv.

¹³ Poudarjamo, da so to ocene italijanskega izvora in predstavljajo zato praviloma "minimalno" slovensko prisotnost.

¹⁴ S tem terminom na kratko opredeljujemo uveljavljanje "moderne" industrijske družbe.

¹⁵ V severnem, perifernem pasu zaradi ekonomskih motivov, v južnem urbaniziranem pasu zaradi plitično-ekonomskih.

¹⁶ Glej op.št. 4.

¹⁷ Glej op. št.11. Sondažo je naročila Slovenska kulturno gospodarska zveza iz Trsta.

¹⁸ Zlasti za potrebe internega planiranja ekonomskega razvoja. Glej: SKGZ, Gospodarski načrt slovenske narodne skupnosti v Italiji za obdobje 1986-1990, Trst, 1985 (tipkopis).

Literatura:

B u f o n M., Etničnost in teritorialnost, Trst (v tisku).

B u f o n M., Regionalni razvoj in narodnostno vprašanje, Geografski obzornik, št. 2, 1987.

D e M a r c h i D., La condizione linguistica del Friuli-Venezia Giulia: Analisi degli aspetti teorico-metodologici e di alcuni risultati di una ricerca, Studi Goriziani, n. 51-52, 1980.

K o s M., Zgodovinski razvoj slovenske zahodne meje, Slovenci v Italiji včeraj in danes, Trst, 1974.

V a l u s s i G., Gli Sloveni in Italia, Trieste, 1974. Centro di Studi e Documentazione del Senato della Repubblica, Stima della popolazione residente di lingua slovena per Comune nella Regione Friuli-Venezia Giulia, 1983 (tipkopis).

Gruppo di ricerca Alpina, I guattro gruppi nazionali del Friuli - Venezia Giulia, Bellinzona, 1975.

I gruppi linguistici sloveni in Italia, Documenti di Vita Italiana, n.4, 1954.

SLORI, Atti del Simposio sui problemi socioeconomici ed ambientali degli Sloveni in Italia, vol. I-II, Trieste, 1978.

**FUNDAMENTAL PROBLEMS OF THE GEOGRAPHICAL STUDIES OF
ETHNIC MINORITIES: THE SLOVENES IN ITALY**

Milan B u f o n

(Summary)

The author finds fundamental problems of the geographical studies of ethnic minorities, as the Slovenes in Italy, in stating their territorial extension and numerical consistence, and their variation. After describing the basic territorial units inside the original Slovene settlements he tries to illustrate the variation of the ethnic structure in these units and state the extent of the "new" Slovene settling areas. Finally he deals with the problem of ethnic identification which is getting more and more complicated due to the long lasting assimilation process and to the asserting of the urban - like way of life. On the basis of a recent statistics it was possible to state the extreme difference between the minimum and maximum consistence of the Slovene ethnic group in Italy; but on the other hand it's also possible to state its "normal" dimensions by means of an indirect method. At the end the author, therefore, emphasizes that nowadays it's impossible to state the factual ethnic structures of the frontier territories by means of traditional statistical methods.